

تأثیر برنامه منتخب، بازی بومی و فعالیت‌رایج مراکز پیش دبستانی بر رشد حرکتی و اجتماعی کودکان ۶ ساله

قباد محرابیان^۱، دکتر پروانه شفیق نیا^۲، دکتر صدیقه حیدری نژاد^۳، دکتر عبدالرحمان مهدی پور^۴

چکیده

هدف: هدف از پژوهش حاضر بررسی اثر برنامه منتخب، بازی بومی و فعالیت‌های رایج مراکز پیش‌دبستانی بر رشد حرکتی و اجتماعی کودکان پیش‌دبستانی شهر اهواز بود.

روش شناسی: ۶۰ کودک ۶ ساله پیش‌دبستانی از بین مراکز پیش‌دبستانی شهر بصورت تصادفی هدفمند انتخاب و بعد از اجرای پیش‌آزمون (آزمون رشد حرکتی اولریخ و آزمون رشد اجتماعی واینلند)، در ۳ گروه اجرای برنامه منتخب، بازی بومی و فعالیت رایج مراکز به شیوه هم‌تاسازی قرار گرفتند. تحقیق نیمه تجربی همراه با طرح پیش‌آزمون - پس‌آزمون بود. دو گروه برنامه منتخب و بازی بومی محلی فعالیت‌های خود را به مدت ۸ هفته، هر هفته ۳ جلسه یک ساعته و گروه سوم در این مدت به فعالیت‌رایج مراکز مشغول بودند پس از اطمینان از توزیع طبیعی داده‌ها با استفاده از آزمون کلموگروف اسمیرنوف از آزمون t وابسته و آنالیز واریانس یک طرفه (ANOVA) با استفاده از آزمون تعقیبی توکی در سطح معنی‌داری $p < 0.05$ برای تعیین محل تفاوت‌ها استفاده شد.

یافته‌ها: هر سه روش فعالیت بر رشد حرکتی تأثیر معنی‌داری داشتند ولی دو گروه برنامه منتخب و بازی در رشد حرکتی نسبت به گروه فعالیت‌های رایج از رشد حرکتی بالاتری برخوردار بودند. همچنین یافته‌ها نشان داد در رابطه با رشد اجتماعی هر سه روش فعالیت‌ها بر رشد اجتماعی کودکان تأثیر دارد ولی امتیازهای رشد اجتماعی دو گروه برنامه منتخب و فعالیت‌های رایج در پس‌آزمون نسبت به پیش‌آزمون تفاوت معنی‌داری نبود. بعلاوه بین سه گروه از نظر رشد اجتماعی تفاوت معنی‌داری وجود دارد بطوری‌که گروه بازی نسبت به دو گروه دیگر برتری معنی‌داری داشت.

نتیجه گیری: الگوی نتایج نشان داد که بازی بومی می‌تواند برای رشد حرکتی و اجتماعی کودکان پیش‌دبستانی مورد استفاده قرار گیرد.

واژه‌های کلیدی: برنامه‌منتخب، بازی‌های بومی، رشد حرکتی، رشد اجتماعی، کودکان پیش‌دبستانی

۱. کارشناس ارشد گروه رفتار حرکتی دانشگاه شهیدچمران اهواز، ایران

۲. دانشیار گروه مدیریت ورزشی دانشگاه شهید چمران اهواز، ایران

۳. استاد گروه مدیریت ورزشی دانشگاه شهید چمران اهواز، ایران

۴. دانشیار دانشگاه شهید چمران اهواز، ایران

مقدمه

رشد فرایندی پیوسته است که همه ابعاد مرتبط با وجود انسان را در بر می‌گیرد (۱). ایساکس^۱ رشد حرکتی را عبارت از مطالعه تغییرات رفتار حرکتی در طول عمر، فرایندهایی که زیربنای این تغییرات هستند و عواملی که روی آن تأثیر می‌گذارند می‌داند (۲). در واقع رشد کودک مجموعه‌ای از تغییرات فیزیکی، روانی، اجتماعی، احساسی و رفتاری است که از دوره جنینی تا سالهای نوجوانی اتفاق می‌افتد و این تغییرات آنها را اشخاص منحصر به فردی می‌سازد. رشد بشر، فرایندی بی‌پایان در طول دوران زندگی از جنینی تا پایان زندگی است. بنابراین در مطالعات در زمینه رشد کودک نباید فراموش کنیم که این دوره زمانی جنینی تا سالهای نوجوانی بخش تکمیلی و نه مجزا از بقیه رشد انسان است. روابط اجتماعی هنگام تولد آغاز می‌شود و در تعاملات روزانه بین نوزاد، پدر و مادر و پرستار بارز است. کودکان موجودات اجتماعی مجهز به مجموعه‌ای از رفتارهایی هستند که این رفتارها برای شروع و تسهیل تعاملات اجتماعی اهمیت دارد (۳). محققان و مربیان معتقدند که اصلی‌ترین هدف تعلیم و تربیت کمک به رشد و شکوفایی کامل استعدادهای کودکان است. از نظر ایساکس (۲۰۰۷) توسعه‌ی ابعاد مختلف رشد جسمانی، روانی و فکری کودکان و نوجوانان به وسیله فعالیت‌های بدنی امکان‌پذیر است. درک رشد حرکتی انسان به افراد برای تکمیل یا بهبود عملکرد حرکتی‌شان که می‌تواند منافع بسیاری به بار آورد کمک می‌نماید و رشد حرکتی در طول عمر، تأثیرات عمیقی بر رشد، رفتارهای شناختی و اجتماعی می‌گذارد (به نقل از ۴). اجتماعی شدن عبارت است از فرایند دوگانه‌ی تعامل و رشد، که به وسیله‌ی آن انسانها یاد می‌گیرند چه کسانی هستند و چگونه با جامعه پیرامون خود که در آن زندگی می‌کنند ارتباط برقرار می‌کنند. فعالیت‌های حرکتی که افراد انتخاب می‌کنند، توانایی افراد را برای کسب شایستگی اجتماعی تحت تأثیر قرار می‌دهد. همچنین حرکات انتخابی افراد بر هویت خود، تحرک اجتماعی، پیشرفت تحصیلی و رشد اخلاقی افراد تأثیر می‌گذارد (۲). دوران کودکی در میان دوره‌های زندگی، مهم‌ترین دوره رشد حرکتی به شمار می‌آید، کودکان تا حدود ۶ سالگی پتانسیل رشدی لازم برای رسیدن به مرحله بالیده مهارت‌های حرکتی بنیادی را دارند (۱) کودکانی که در معرض تجارب حرکتی قرار نگیرند احتمال فراگیری مهارت‌های اجتماعی برای آنها کمتر است، لذا چنانچه فرصت تمرین و کسب تجربه برای آنان فراهم نشود احتمال دارد علاقه خود را از دست داده و گوشه‌گیر شوند، روند اجتماعی شدن کودکان با فعالیت‌های اولیه ورزشی آنها آغاز می‌شود و موجب رشد و تکامل حرکتی در دوره کودکی و مشارکت ورزشی آنها در سالهای بعد می‌شود (۵). همچنین دوران پیش‌دبستانی سال‌های مناسبی برای تشخیص مشکلات کودکان، مداخله بهنگام و پیش‌گیری از مشکل‌های عاطفی، اجتماعی و تحصیلی آینده آنان است. مداخله بهنگام و تغییر رفتارهای ناسازگار کودک در این دوره حساس، موجب افزایش مهارت‌های اجتماعی و محبوبیت نزد همسالان و بزرگسالان شده و کودک را برای پذیرش مسئولیت‌های تحصیل دبستانی آماده می‌سازد. تربیت بدنی و ورزش فرصت مناسبی برای رشد و توسعه ابعاد مختلف شخصیتی، شناختی، عاطفی، اجتماعی و روانی می‌باشد کودکان و نوجوانان با شرکت در برنامه‌های تربیت بدنی و ورزشی به توسعه و پرورش عادات و خصلت‌های نیکو می‌پردازند (۶). هرچا کلامی از تربیت بدنی برای اطفال به میان می‌آید، با کلمه بازی همراه است و برنامه‌های تربیت بدنی می‌تواند در قالب بازی برای کودکان طراحی شود، چون بازی گزینه کودک است. بازی فرایندی است که طی آن علاوه بر اینکه کودک درباره بدن و قابلیت‌های حرکتی آن می‌آموزد، به عنوان تسهیل کننده رشد

شناختی و عاطفی به شمار می‌رود (۷). به نظر تاکوچی^۱ (۱۹۹۴)، بازی در همه جوامع بشری دیده می‌شود. کودکان تمام اوقات خود را صرف بازی می‌کنند، بازی پدیده مشترکی است (۸). در حالی که از نظر روپنارینو و جانسون^۲ (۱۹۹۴) و کاروالهو و روبیانو^۳ (۲۰۰۴)، اگر چه بازی در همه جوامعی که کودکان در آن بررسی شده‌اند مشاهده شده است ولی بر اساس فرهنگ‌های مختلف بازی به روش‌های متفاوتی انجام می‌شود (۹، ۱۰). از این رو بازی می‌تواند به عنوان یک اثر فرهنگی محسوب شود. شرکت کودکان در فعالیتهای بدنی منظم و دارای برنامه مناسب فوایدی را برای حفظ سلامت و گسترش مهارتهای حرکتی، مهارتهای روانشناختی و جمعی آنها در پی داشته باشد (۱۱). تحقیقات گذشته اهمیت ویژه‌ای برای برنامه تمرینی مناسب در رشد جسمانی، ذهنی و اجتماعی کودکان و نوجوانان دارد، اندرسون (۲۰۱۲)، ملانوروزی (۱۳۹۰)، قاسم‌نژاد (۱۳۹۰)، فتروسی (۲۰۱۲)، پورشکوری شامی (۱۳۹۰)، شیخ (۲۰۱۱)، بختیاری (۱۳۸۸)، اکبری (۱۳۸۶) و زنگنه (۱۳۸۸) حاکی از تاثیر بازی و برنامه منتخب بر رشد و توسعه مهارتهای حرکتی، ادراکی، اجتماعی و همچنین برتری وضعیت تحصیلی و رفتار اجتماعی دانش‌آموزان ورزشکار می‌باشد (۲۲-۱۲، ۶). همچنین هاردی^۴ (۲۰۱۰)، دلی^۵ (۲۰۰۸) و لورنز^۶ (۲۰۰۷). در تحقیق‌های خود تأثیر برنامه و بازی منتخب بر رشد حرکات بنیادی یا ارتباط مهارتهای بنیادی با ترکیب بدنی، فعالیت‌های بدنی در خارج از مدرسه را نشان داده‌اند. اولریخ^۷ (۲۰۰۴) رابطه معنی‌داری را بین تبحر حرکتی و شرکت در ورزشهای سازمان یافته در کودکان ۵ تا ۱۰ ساله مشاهده کرد (۲۳). دراپر^۸ (۲۰۱۲) تأثیر برنامه گروهی را بر رشد مهارتهای درشت و مهارتهای شناختی در کودکان پیش دبستانی ارزیابی کرد و آن را معنی‌دار یافت (۲۴). همانطور که بیان شد گالاهو (۲۰۰۶) دوره کودکی را مهمترین دوره رشد حرکتی می‌داند و بیان می‌کند کودکان ۶ ساله پتانسیل لازم برای رسیدن به سطح بالیده حرکتی را دارند و قاسم‌نژاد (۱۳۹۰) ورزش را فرصت مناسبی برای رشد و توسعه ابعاد مختلف شخصیتی می‌داند (۱۶) از این رو می‌توان دوران کودکی را دوره حساس رشد حرکتی، موفقیت ورزشی و در پی آن رشد ابعاد شخصیتی دانست. گالاهو (۲۰۰۶) جنبه مثبت دوره‌های حساس را بدین صورت بیان می‌کند که مداخله مطلوب در یک زمان خاص در مقایسه با زمانهای دیگر اثر تسهیل‌کننده بیشتری را در رشد افراد در سالهای بعدی دارد. نظر به اینکه در این دوره (کودکی اولیه) خودپنداره با سرعت بالایی در حال رشد است. در طول این سالها هدایت عاقلانه، تجربیات موفقیت‌آمیز و تقویت مثبت اهمیت ویژه‌ای دارد (۱). با توجه به نتایج مثبت تاثیر فعالیت بدنی در قالب بازی و برنامه‌های منتخب بر رشد حرکتی و اجتماعی، اهمیت رشد حرکتی و اجتماعی در زندگی افراد و دوره سنی حساس کودکان پیش‌دبستانی سوال تحقیق آن است که کدام یک از سه روش: برنامه منتخب، بازی بومی و فعالیت‌های رایج مراکز پیش دبستانی بر هر دو جنبه رشد حرکتی و اجتماعی کودکان ۶ ساله تاثیر گذار بوده و همچنین تاثیر کدام یک از این سه روش بر رشد حرکتی و اجتماعی کودکان ۶ ساله نسبت به دو روش دیگر بیشتر است؟

۱. Takeuchi

۲. Roopnarine & Johnson

۳. Carvalho & Rubiano.

۴. Hardii

۵. Delli

۶. Lurenz

۷. Ulrich

۸. Draper

همانطور که بیان شد محققان و مربیان معتقدند که اصلی‌ترین هدف تعلیم و تربیت کمک به رشد و شکوفایی کامل استعدادهای کودکان است بدین منظور در پژوهش حاضر جهت شناسایی و معرفی برنامه مناسب برای رشد کودک در دو حیطه حرکتی و اجتماعی به بررسی اثر برنامه منتخب، بازی‌بومی محلی و فعالیت‌های رایج مراکز پیش دبستانی بر رشد حرکتی و اجتماعی کودکان ۶ ساله و مقایسه بین این سه روش پرداخته شده است.

روش شناسی

مطالعه از نوع نیمه تجربی بوده و با سه گروه: بازی بومی محلی، برنامه منتخب و فعالیت‌های رایج مراکز پیش دبستانی (کنترل) همراه با مرحله پیش‌آزمون - پس‌آزمون انجام گرفت. جامعه‌ی آماری این تحقیق کودکان ۶ ساله کلیه مراکز پیش‌دبستانی شهر اهواز می‌باشد. برای انتخاب نمونه با توجه به این که انتخاب دانش‌آموزان از مراکز مختلف امکان پذیر نبود ابتدا با راهنمایی مسئولین، بصورت هدفمند مراکزی که شرایط لازم برای انجام تحقیق (فضا، تعداد کافی کودک ۶ ساله) را داشتند انتخاب شد، سپس ۳ مرکز از ۱۵ مرکز دارای شرایط لازم به صورت تصادفی انتخاب شدند، پس از کسب اطلاعات فردی ۳ مهد و گرفتن پیش‌آزمون ۶۰ کودک سالم در ۳ گروه ۲۰ نفره از ۳ مرکز (هر مرکز یک گروه) به صورت تصادفی انتخاب شدند.

مداخله شامل ۲۴ جلسه آموزش که طی ۸ هفته و هفته‌ای ۳ جلسه یک ساعته، یک گروه آزمایشی برنامه منتخب و گروه دیگر بازی‌های بومی انجام گرفت. در این مدت گروه فعالیت‌های رایج به انجام فعالیت‌های معمول در مراکز مشغول بودند. در تحقیق حاضر از رضایت نامه والدین جهت حضور کودک در پژوهش، پرسشنامه مشخصات فردی که شامل سؤالاتی از قبیل سن، قد، وزن، تعداد فرزندان خانواده، وضعیت سلامت، وضعیت اجتماعی-اقتصادی والدین (شغل و میزان تحصیلات)، وضعیت مسکن، فعالیت‌های مورد نظر والدین و فعالیت مورد علاقه کودکان است استفاده شد.

برای سنجش رشد حرکتی از آزمون مهارتهای حرکتی درشت - ویرایش دوم اولریخ برای کودکان ۳ تا ۱۰ سال استفاده شد. این آزمون شامل دو خرده آزمون است. خرده آزمون جابه‌جایی (دویدن، پرش جفتی، سرخوردن از پهلوی، گام کشیده، لی‌لی و چهارنعل رفتن) و خرده آزمون کنترل شیء (پرتاب، دریافت، غلتانیدن، دریل، ضربه‌به‌شیء و ضربه با پا) این آزمون علاوه بر نمره‌های دو خرده‌آزمون نمره بهره حرکتی درشت را نیز محاسبه می‌کند. این آزمون دارای روایی ۰/۹۶ درصد و پایایی ۰/۸۷ درصد برای خرده آزمون جابه‌جایی، روایی ۰/۷۴ درصد و پایایی ۰/۸۱ درصد برای خرده آزمون کنترل شیء، روایی ۰/۸۷ درصد و پایایی ۰/۹۱ درصد برای بهره حرکتی درشت است (۲۵). بختیاری (۱۳۸۸) میزان پایایی را با استفاده از روش آلفای کرونباخ محاسبه نموده و مقدار آن را برای آزمون جابجایی ۰/۷۶ برای آزمون دستکاری ۰/۶۲ و برای بهره‌ی حرکتی ۰/۷۱ بدست آورده است (۱۸).

به منظور اندازه‌گیری میزان رشد اجتماعی از مقیاس رشد اجتماعی واینلند^۱ استفاده شد. این پرسشنامه در سال ۱۹۵۳ توسط دال^۲ تهیه و سپس در سال ۱۹۵۶ تجدید نظر شد. مقیاس واینلند توسط کجیاف (۱۳۷۰) روی ۶۲۰ نفر شامل ۸۱ مرد و ۸۱ زن در هر یک از گروه‌های سنی از تولد تا ۳۰ سالگی، هنجاریابی شده است. ضریب پایایی با باز آزمایی ۱۲۳ نفر، ۰/۹۲ گزارش شده است، با این توضیح که فاصله بازآزمایی از یک روز تا ۹ ماه بوده است (۲۶). مقیاس رشد اجتماعی واینلند توسط توکلی و همکاران نیز در سال ۱۳۷۹ هنجاریابی شده است. این

۱. Vineland

۲. Doll

پژوهش نیز نشان داده است که مقیاس رشد اجتماعی واینلند در ایران پایایی رضایت بخشی دارد. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم افزار spss نسخه ۱۶ استفاده گردید. از آزمون کلموگراف اسمیرنوف، جهت بررسی نرمال بودن داده‌ها، برای بررسی فرضیه‌ها از آزمون t، از آنالیز واریانس یک طرفه یا انووا^۱ و همچنین از آزمون تعقیبی توکی برای تعیین محل تفاوت‌ها استفاده گردید؛ سطح معنی‌داری در این تحقیق $p < 0.05$ می‌باشد.

یافته‌ها

بر اساس نتایج پرسشنامه گردآوری شده، آموزش مهارت‌های پایه ژیمناستیک بعنوان فعالیت مورد نظر والدین و آموزش فوتبال به عنوان ورزش مورد علاقه کودکان انتخاب، آموزش مهارت‌های پایه ژیمناستیک و مهارت‌های دستکاری در قالب فوتبال به عنوان برنامه منتخب انتخاب شد. پس از اطمینان از نرمال بودن توزیع تمام داده‌های مورد اندازه‌گیری از آمار پارامتریک استفاده شد. نتایج مربوط به دیگر اطلاعات در جداول گزارش شده است.

مقایسه رشد حرکتی و اجتماعی کودکان قبل و بعد از ۸ هفته تمرین در جدول (۱) نشان داده شده است

جدول (۱): شاخص‌های آماری مربوط به رشد حرکتی و رشد اجتماعی گروه‌ها قبل و بعد از تمرینات

متغیر	شاخص آماری گروه‌ها	انحراف استاندارد \pm میانگین		مقدار t	سطح معنی‌داری
		پیش آزمون	پس آزمون		
رشد حرکتی	برنامه منتخب	۶۳/۱۰ \pm ۴/۱۴	۱۰۵/۲۵ \pm ۴/۵۵	۲۷/۸۱	۰/۰۰۱
	بازی بومی	۶۲/۶۵ \pm ۴/۲۹	۱۰۱/۹۵ \pm ۷/۸۰	۲۱/۵۹	۰/۰۰۱
	فعالیت رابج	۶۳/۲۵ \pm ۴/۶۵	۷۱/۶۵ \pm ۶/۰۳	۷/۶۲	۰/۰۰۱
رشد اجتماعی	برنامه منتخب	۷۴/۴۵ \pm ۷/۶۵	۷۶/۹۵ \pm ۷/۵۹	۱/۲۶	۰/۲۲
	بازی بومی	۷۲/۲ \pm ۸/۷۴	۸۳/۴۰ \pm ۵/۵۸	۵/۲۲	۰/۰۰۱
	فعالیت رابج	۷۳/۵ \pm ۸/۹۸	۷۵/۶۵ \pm ۷/۳۹	۱/۷۱	۰/۱۰۴

همانطور که در جدول (۱) مشاهده می‌شود، تفاوت نمره رشد حرکتی کودکان قبل و بعد از تمرین در هر سه گروه معنی‌دار است. به عبارت دیگر به طور معنی‌داری تمرینات بر روی رشد حرکتی آزمودنی‌ها اثر گذاشته و در مقایسه با قبل از تمرین، از رشد برخوردار بودند. همچنین تفاوت نمره رشد اجتماعی کودکان، قبل و بعد از تمرین در گروه‌های تمرینات منتخب و فعالیت‌های رابج مراکز پیش دبستانی معنی‌دار نبود. تفاوت نمره رشد اجتماعی کودکان گروه بازی‌های بومی قبل و بعد از تمرین معنی‌دار بود، یعنی بازی بومی موجب رشد اجتماعی کودکان شد. برای بررسی تفاوت بین گروه‌ها در رشد حرکتی و اجتماعی از آزمون آنالیز واریانس استفاده شد که نتایج آن در جدول (۲) گزارش شده است.

جدول (۲): نتایج آزمون آنالیز واریانس برای سه گروه در رشد حرکتی و اجتماعی

متغیر	شاخص آماری منبع تغییرات	مجموع مجذورات	میانگین مجذورات	F	p
رشد حرکتی	بین گروهی	۱۳۷۱۹/۶	۶۸۵۹/۸۰	۱۷۴/۳۰	۰/۰۰۰
	درون گروهی	۲۲۴۳/۲۵	۳۹/۳۵		
	کل	۱۵۹۶۲/۸۵			

متغیر	شاخص آماری	مجموع مجزورات	میانگین مجزورات	F	p
تفاوت در رشد حرکتی و اجتماعی نشان می‌دهد.	بین گروهی	۱۳۷۱۹/۶	۶۸۵۹/۸۰	۱۷۴/۳۰	۰/۰۰۰
	درون گروهی	۲۲۴۳/۲۵	۳۹/۳۵		
	کل	۱۵۹۶۲/۸۵			

همانطور که در جدول (۲) مشاهده می‌شود نتایج آزمون آنالیز واریانس تفاوت معنی‌داری ($P=0/000$) را بین گروه‌ها در رشد حرکتی و اجتماعی نشان می‌دهد. با توجه به معنی‌دار بودن تفاوت بین گروه‌ها به منظور بررسی محل تفاوت‌ها از آزمون پیگردی توکی استفاده گردید که یافته‌های آن در جدول (۳) گزارش شده است.

جدول (۳): یافته‌های آزمون توکی به منظور بررسی محل تفاوت‌ها برای سه گروه در رشد حرکتی و اجتماعی

متغیر	گروه (I)	گروه (J)	تفاوت میانگین‌ها	خطای استاندارد	p
تفاوت در رشد حرکتی و اجتماعی نشان می‌دهد.	برنامه منتخب	بازی	۳/۳۰	۱/۹۸	۰/۲۲۸
		فعالیت رایج	۳۳/۶۰	۱/۹۸	۰/۰۰۰
	بازی	فعالیت رایج	۳۰/۳	۱/۹۸	۰/۰۰۰
تفاوت در رشد اجتماعی و اجتماعی نشان می‌دهد.	برنامه منتخب	بازی	-۶/۴۵	۲/۱۸	۰/۰۱۳
		فعالیت رایج	۱/۳۰	۲/۱۸	۰/۸۲
	بازی	فعالیت رایج	۷/۷۵	۲/۱۸	۰/۰۰۲

همانطور که جدول (۳) نشان می‌دهد، نتایج آزمون پیگردی توکی بین گروه‌های برنامه‌منتخب با گروه بازی در رشد حرکتی ($P=0/228$) تفاوت معنی‌دار نمی‌باشد. برنامه منتخب با گروه فعالیت‌های رایج دارای ($P=0/000$) تفاوت معنی‌دار و برتری برنامه منتخب را نشان می‌دهد. گروه بازی با گروه فعالیت‌های رایج ($P=0/000$) دارای تفاوت معنی‌دار و نشان از برتری برنامه منتخب می‌دهد.

همچنین بین گروه‌های برنامه منتخب با گروه بازی در رشد اجتماعی ($P=0/013$) تفاوت معنی‌دار بوده و رشد اجتماعی گروه بازی نسبت به گروه برنامه منتخب برتری معنی‌دار بوده و حاکی از برتری گروه بازی بومی می‌باشد. بین برنامه منتخب با گروه فعالیت‌های رایج ($P=0/82$) تفاوت معنی‌دار نمی‌باشد، همچنین گروه بازی با گروه فعالیت‌های رایج مراکز پیش‌دستانی ($P=0/002$) تفاوت معنی‌داری و گروه بازی دارای برتری معنی‌دار می‌باشد. به عبارتی پس از اتمام مدت زمان انجام تحقیق گروه بازی رشد اجتماعی بالاتری نسبت به دو گروه دیگر داشتند.

بحث و نتیجه‌گیری

مهارت‌های حرکتی بنیادی پایه و اساس رشد مهارت‌های ورزشی است. به علت اهمیت رشد حرکتی و تأثیر آن بر جنبه‌های مختلف زندگی، تحقیقات بسیاری در این زمینه انجام گرفته است که هر کدام به نحوی به تأثیر عوامل

مختلف مانند فرصت تمرین، برنامه‌های آموزشی، امکانات در دسترس پرداخته‌اند. لیکن با توجه به همه جانبه بودن رشد و این که تحقیقی یافت نشد که به بررسی تأثیر برنامه آموزشی حرکتی بر رشد در دو حیطه حرکتی و اجتماعی پرداخته باشد، این تحقیق در زمینه بررسی تأثیر آموزش برنامه منتخب و بازی بومی بر رشد حرکتی و اجتماعی و مقایسه تأثیر این دو برنامه حرکتی بر رشد حرکتی و اجتماعی کودکان ۶ ساله (پیش دبستانی) انجام گرفت. نتایج تحقیق نشان داد که برنامه منتخب و بازی‌های محلی نسبت به فعالیت‌های رایج مراکز پیش دبستانی مراکز تأثیر بیشتری در رشد حرکتی داشته است. یافته‌ها با نتایج تحقیق‌های انجام شده توسط اندرسون (۲۰۱۲)، فتروسی (۲۰۱۲)، پورشکوری شامی (۱۳۹۰)، شیخ (۲۰۱۱)، ملانوروزی (۱۳۹۰)، بختیاری (۱۳۸۸)، اکبری (۱۳۸۶) و (۱۳۹۲) حاکی از تأثیر بازی و برنامه منتخب بر رشد و توسعه مهارت‌های حرکتی، ادراکی و اجتماعی و همچنین هاردی (۲۰۱۰)، دلی (۲۰۰۸) و لورنز (۲۰۰۷) که در تحقیقات خود تأثیر برنامه و بازی‌های منتخب بر رشد حرکات بنیادی یا ارتباط مهارت‌های بنیادی با ترکیب بدنی، فعالیت‌های بدنی در خارج از مدرسه را نشان داده‌اند همخوانی دارد. در تحقیقات اشاره شده از تمرینات مختلف و متنوع برای بررسی تأثیر تمرین بر رشد حرکتی استفاده گردیده است که همگی بر تأثیر فعالیت بدنی و یا بازی و یا نقش مربی آگاه بر رشد حرکتی تأکید می‌کنند، آنچه حائز اهمیت است تأثیر انجام تمرین (محیط) بر رشد حرکتی است. این یافته‌ها بر خلاف نظریه‌ی بالیدگی است که بیان می‌کند فرآیند رشد از طریق عوامل درونی (ژنتیکی) و نه خارجی (محیطی) کنترل می‌شود (۵). از دلایل مهم تأثیر بیشتر تجارب حرکتی و آموزش مهارت‌های حرکتی نسبت به فعالیت‌های معمول، داشتن فرصت تمرین، تنوع، انگیزه‌ی درونی، ایجاد رابطه‌ی دوستانه و ایجاد شادابی (حیطه‌ی عاطفی) و تأکید این مجموعه فعالیت‌ها بر حرکات بنیادی است. کودکان برای رشد و اصلاح توانایی‌های حرکتی خود به تشویق فرصت تمرین و آموزش، محیط غنی و محرک و کیفیت آموزش در محیط بومشناختی نیاز دارند. همچنین بررسی نمره‌های به دست آمده از آزمون رشد اجتماعی واینلند در سه گروه و مقایسه آنها با هم نشان داد که رشد اجتماعی افرادی که در گروه بازی بومی قرار داشتند، به طور معنی داری بیشتر از رشد اجتماعی کودکان گروه برنامه منتخب و فعالیت‌رایج مراکز پیش دبستانی بود. احتمالاً این تفاوت به این دلیل است که کودکانی که بازی‌ها را تجربه می‌کردند، نسبت به دو گروه برنامه منتخب و فعالیت‌رایج مراکز پیش دبستانی در معرض تعاملات اجتماعی بیشتری با همکلاسی‌های خود قرار داشتند همچنین تفاوت رشد اجتماعی گروه بازی نسبت به گروه برنامه منتخب را می‌توان به تفاوت ویژگی‌های بازی و تمرین نسبت داد. یافته‌های این پژوهش در رابطه با تأثیر بازی بومی بر رشد اجتماعی با نتایج تحقیقات گذشته از جمله پورشکوری شامی (۱۳۹۰) و کورپسای^۱ (۲۰۰۸)، اسکاینز^۲ (۲۰۰۶) را تأیید می‌کند. این پژوهشگران بازی را عامل مؤثری در رشد اجتماعی دانستند. همچنین، هی‌وود (۱۹۹۳) گاریتا^۳ (۱۹۸۸) که معتقدند مشارکت کودکان در فعالیت‌های گروهی و بازی با همسالان، موجب رشد اجتماعی آنان می‌شود (۲۹، ۵). نتایج پژوهش نشان داد که رشد اجتماعی دو گروه برنامه منتخب و فعالیت‌رایج در پس آزمون رشد معنی داری نسبت به پیش آزمون نداشته‌اند، این نتیجه با بختیاری (۱۳۸۸) و رجاییان (۱۳۹۰) که برنامه منتخب و فعالیت بدنی را در رشد اجتماعی کودکان موثر می‌داند متناقض بوده دلیل این ناهمخوانی را می‌توان نوع فعالیت، سن و جنس آزمودنی‌ها دانست و از آنجا که آزمودنی‌های این تحقیق‌ها دختران دانش‌آموز بوده‌اند می‌توان به نقش

۱. Corapci

۲. Skaines

۳. Garita

برنامه‌های مدارس اشاره کرد. همچنین یافته‌ها با نتیجه‌ی سادات عمارتی (۱۳۹۰) در بخش رشد اجتماعی که بیان می‌کند شرکت در بازی‌های منتخب بر رشد اجتماعی شرکت کنندگان ۹-۸ تأثیر معنی‌داری نداشت هم-خوانی ندارد. دلیل آن را می‌توان نوع فعالیت، جنس و از همه مهم‌تر دوره سنی آزمودنی‌ها دانست و به اهمیت دوره‌های حساس اشاره کرد. نتایج تحقیق قاسم‌نژاد (۱۳۹۰) بر بهبود وضعیت تحصیلی، رفتار اجتماعی را در طول برنامه‌های ورزشی تأکید میکند و پیشنهاد میکند برنامه‌های تربیت بدنی تنها به منظور دستیابی به آمادگی جسمانی و مهارت‌های ورزشی طراحی نشوند؛ بلکه بستر مناسبی را برای فعالیت و رشد مؤلفه‌های رفتار اجتماعی فراهم آورد (۶)، ولی متأسفانه در بسیاری از مراکز امروز برنامه‌های ورزشی به طریقی سازماندهی می‌شوند که تنها کودکانی که توانایی بیشتری دارند، می‌توانند در آنها شرکت کنند و سایرین از شرکت فعال دلزده و دلسرد و سرانجام از انجام تمرینات مربوط محروم می‌شوند. این در حالی است که گالاهو (۲۰۰۶) بیان می‌کند اکثر کودکان نیازمند فرصت‌های تمرینی، تشویق و آموزش در محیطی هستند که باعث ترویج یادگیری شود. ناتوانی در فراهم کردن چنین فرصت‌هایی رسیدن به سطح بالیده در این مرحله را غیر ممکن می‌سازد و بازی را به عنوان تسهیل کننده مهم در رشد شناختی، عاطفی و حرکتی می‌داند (۱). اما همانطور که در مقدمه بیان شد هدف عمده پژوهش شناسایی و معرفی برنامه مناسب برای رشد کودک در دو حیطه حرکتی و اجتماعی بود و در این راستا به مقایسه بین برنامه منتخب، بازی بومی و فعالیت رایج مراکز پیش دبستانی در رشد حرکتی و اجتماعی پرداخته است. نتایج تأثیر معنی‌دار آموزش بازی بومی در رشد حرکتی و اجتماعی را نشان داد در حالی که در دو گروه دیگر (برنامه منتخب، فعالیت رایج) فقط رشد حرکتی معنی‌داری را تجربه کرده بودند و دو گروه رشد اجتماعی معنی‌داری را نسبت به پیش‌آزمون تجربه نکردند. همچنین نتایج برتری گروه بازی بومی نسبت به دو گروه دیگر را نشان می‌دهد، طبق نظر محققان و نتایج این تحقیق، می‌توان بیان داشت که بازی بومی به دلیل داشتن تنوع، ایجاد انگیزه، رفع خستگی، تجدید انرژی، قاعده‌مند بودن، نقش‌پذیر بودن با نظریه‌های بازی همخوانی کامل داشته و به همین دلیل بر رشد حرکتی و اجتماعی تأثیر داشته و نقش آن نسبت به دو برنامه دیگر پر رنگ‌تر است، همچنین نتایج پژوهش تأکیدی است بر نظر گالاهو که بیان می‌کند خود پنداره تحت تأثیر دنیای بازی‌ها، سرگرمی‌ها و جنب و جوش‌هاست و ایجاد خودپنداره مستحکم در دوران کودکی برای رشد عاطفی مناسب ضروری است (۱). بنابراین با توجه به نتایج تحقیق و نظر متخصصان می‌توان این دوره سنی را یک دوره مناسب جهت برنامه ریزی هدفمند در راستای رشد کودک در حیطه حرکتی و اجتماعی معرفی کرد، با توجه به مهم بودن تأثیرات بازی بومی در رشد حرکتی. اجتماعی، علاقه کودکان جهت شرکت در این بازی‌ها و تأثیر این دو جنبه بر شکل‌گیری شخصیت کودک در بزرگسالی پیشنهاد می‌شود با نگاهی دوباره به اهمیت بازی بومی که ریشه در فرهنگ کشور-مان دارد، تدابیر لازم به منظور کاربردی شدن آنها انجام گیرد ضمن اینکه توجه و آموزش مربیان این مراکز ضروری به نظر می‌رسد. در صورتی که این بازی‌ها به شیوه صحیح آموزش و به میزان مناسب تمرین داده شوند می‌توانند نقش به‌سزایی در رشد حرکتی و اجتماعی کودکان پیش‌دبستانی و آماده نمودن آنها جهت ورود به مدارس را داشته باشند. نظر به نتایج این پژوهش مبنی بر رشد حرکتی مناسب و رشد اجتماعی بیشتر گروه بازی بومی نسبت به دو روش دیگر پیشنهاد می‌شود مربیان این دوره سنی آموزش بازی بومی را به سایر فعالیت‌ها ترجیح دهند.

تشکر و قدردانی:

مَنْ لَمْ يَشْكُرِ الْمُنْعِمَ مِنَ الْمَخْلُوقِينَ لَمْ يَشْكُرِ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ

بدین وسیله کمال تشکر و قدردانی را از مدیران محترم اداره بهزیستی شهر اهواز، تمام مسئولان و مربیان مراکز پیش دبستانی لادن، رشد، طراوت و دوستان عزیزم که در تمامی جلسات مارا یاری نمودند عرض می‌نمائیم. تقدیم به تمام کودکان عزیزی که همراه با والدینشان ما را در اجرای این پژوهش کمک کردند، وجود سبزشان مایه‌ی انرژی و تلاش بود.

References:

1. Galahu D, Ozmon J C. (2006). "Understanding motor development in different periods of life". (Translation: Hemayattalab R, Movahedi AR, Farsi AR, Foladian J.). 6nd ed. science and travel publications. P. 32-115-121-278-282-284-301-430. [In Persian].
2. Payne, VG. Isaacs, LD. (2002). Human motor development: a life span approach. Trans: Khalaji, H. Khajavi, D. 5th ed. university Arak publishers. P: 5-95-96. [In Persian].
3. Morrison, George S. (1990). The world of child development. Conception to adolescence. (3): 221.
4. Mohamadi ashtiani, K A. Khelaji H. Bahrami, A. (2014). Motor development compare girls obese / overweight and normal weight 12-9 area two Arak city. Journal Sport Management and Motor Behavior. 10 (20): 85-94. [In Persian].
5. Haywood KM. (2000). Motor development in life span. Trans: Namazizade, M. Aslankhani, MA. 5th ed. Tehran, Iran: Samt Publication. P.24-473-480. [In Persian].
6. Ghasemnejad, R. Hydari, S. ghoranzadeh zafarani, S G. gholampor, M. behzadnia, B. (2011). Comparison of the Status educational and social behavior of students athletes and non-athletes from the perspective of teachers. Journal Sport Management and Motor Behavior. 17 (13): 67-80. [In Persian].
7. Bahram, A. Shafizadeh, M. (2008). Life Span Motor Development (From Principles to Planning). Tehran; publishers Nersi.p.94. [In Persian].
8. Takeuchi, M. (1994). Children's play in Japan. In J.L.Roopnarine, J.E.Johnson, &F.H.Hooper (Eds), Children's play in diverse cultures. Albany: State University of New York Pres. Albany: State University of New York Pres. 51-72.
9. Roopnarine, JL. Johnson, JE. (1994). The need to look at play in diverse cultural setting. In J.L.Albany: State University of New York Press. 1 -8.
10. Carvalho, A.M.A. Rubiano, M.R.B. (2004). "Vinculo e compartilhamento nabrinca deira de crianças [Bond and sharing in child play]". In M. C.Rossetti-Ferreira, K.S.Amorim, A. P. S. Silva& A. M. A. Carvalho (Eds.), Rede de significances eoestudo do desenvolvimento human, PP: 171-187.
11. Dowda, M. James, F. Sallis, JF. Et al. (2005). Evaluating the sustainability of SPARK physical education: a case study of translating research into practice. Research Quarterly for Exercise and Sport, 76(1):11-19.
12. Lemos, A, Avigo, E. Barela, J. Physical Education in Kindergarten Promotes Fundamental Motor Skill Development. Advances in Physical Education. (2012); 2(1): 17-21.
13. Fotrousi F, Jaleh B, Ghasemi.A. (2012). The compensatory impact of mini-basketball skills on the progress of fundamental movements in children. Procedia Social and

- Behavioral Sciences. 46: 5206 – 5210.
14. MolaNorozzi, K. (2007). "Motion elect's impact on fundamental motor skill development of children 4 to 6 year's old son". [MSc thesis]. University of Arak. [In Persian].
 15. Rajaeian, A. Zahedi, H. (2011). Effects of physical activity on physical fitness and social growth of elementary girl students (grade four and five). Tehran, Sixth National Conference of Students of Physical Education and Sport Sciences. [In Persian].
 16. Poorshakoori sharemi, F. Movahedi, A M. (1391). The impact of traditional and modern games on the social development of primary school students. Journal of Development and Motor Learning. 3 (1): 147-164. [In Persian].
 17. Sheikh, M. Safani, A. Afshari, J. (2011). Effect of selected motor skills on motor development of both genders aged 5 and 6 years old. Procedia Social and Behavioral Sciences; 15: 1723-1725.
 18. Bakhtiari, S. (2011). The influence of selected exercises on motor development in elementary school third grade girl students in Ahwaz City. [MSc thesis]. Ahwaz: Martyr Chamran University. [In Persian].
 19. Akbari H. (2013). Timetable SPARC compared with gymnastic training program tailored to the growth of basic skills in children aged 6 to 8 years. Journal of Development and Motor learning. 5, 3(13), 103- 118. [In Persian].
 20. Akbari, H. Khalaji, H. Shafizadeh, M. (2005). The Effect of Traditional Games in Fundamental Motor Skill Development in 7-9 Year- Old Boys, Harkat, 34(34), 35-45. [In Persian].
 21. SadatEmarati, F. Namazizadeh, M. Mokhtari, P. Mohammadian, F. (2012). Effects of selected elementary school games on the perceptual-motor ability and social growth of 8-to-9 year-old female students. Journal of Research in Rehabilitation Sciences, 7(5): 661- 673. [In Persian].
 22. Zanganeh, M. (2011). The effects of the selected school games on the manipulative skills development 7-8 years old boys of district fardis of karaj [MSc thesis]. Tehran University of Physical Education. [In Persian].
 23. ULRICH, B D. Perceptions of physical competence, motor competence and participation in organised sport: their interrelationship young children. Res. Q. Exerc. Sport; 2004. 58:67-57.
 24. Draper, CE. Achmat, M. Forbes, J. Lambert EV. (2012). Impact of a community based program me for motor development on gross motor skills and cognitive function in preschool children from disadvantaged settings. Early child development and care. 182 (1):152-137.
 25. Ulrich, D.A. Test of gross motor development. Austin; 2000. TX; PRO-ED.
 26. Kajbaf, M B. (1992). Standardization Vineland scale of Isfahan City. Journal of Knowledge and Research. [In Persian].
 27. Corapci, F. (2008). The role of child temperament on head start preschoolers' social competence in the context of cumulative risk. Journal of Applied Developmental Psychology. 29: 1-16.
 28. Skaines, N. Rodger, S. Bundy, A.(2006). Playfulness in children with autistic disorder and their typically developing peers". Bitish Journal of Occupational Therapy. 69: 505-512.
 29. Garita, AE. Corsaro, WA. Play and Games in the Peer Cultures of Preschool and Preadolescent Children: An Interpretative Approach. Journal of Child Research (1998); 5: 377.